

ВІСНИК ЦЕНТРУ®

Газовий шантаж Росії потребує перегляду енергетичної політики

Спроба політичного тиску на Україну за допомогою газового важеля вимагає від уряду негайних консультацій із зацікавленими сторонами для перегляду політики в енергетичній сфері. Уникнення цінового шантажу в майбутньому можуть забезпечити альтернативний газотранспортний консорціум з ЄС без участі Росії та впровадження політики зменшення енергомісткості української економіки: забезпечення прозорості внутрішнього ринку енергоносіїв, застосування заохочувальних методів регулювання в енергетиці та ЖКГ, стимулювання ощадливого споживання ресурсів, пільгового оподаткування енергоощадних проектів, стимулювання припливу інвестицій у галузі з низькою енергомісткістю, створення умов для реалізації в Україні Кіотського протоколу

Українсько-російська газова криза нагадала про реальні та потенційні загрози енергетичній безпеці України:

- неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів;
- відсутність активної політики енергозбереження;
- недостатні темпи диверсифікації джерел постачання енергоносіїв;
- низький рівень екологічної прийнятності енергетичного виробництва;
- соціальна напруга у сфері енергетичного виробництва й енергопостачання населення.

Наслідками газового конфлікту неминуче має стати здійснення заходів щодо усунення загроз національній безпеці та зменшення політичної залежності України від Росії.

Газотранспортний консорціум без Росії

За економічним обґрунтуванням дій російської влади важко приховати її бажання здійснювати тиск на нове українське керівництво. Мета цього тиску – залишити Україну у сфері своїх геополітичних інтересів, змусити відмовитися від євроінтеграційного курсу, а також прагматичне бажання отримати у власний контроль українську газотранспортну систему.

Підвищення цін на газ мало б негативний ефект для української економіки лише в короткостроковій перспективі, який за

п'ять років обернувся б оздоровленням економіки і зменшенням енергетичної залежності. Такий сценарій не вигідний Росії, тому вона використовуватиме газове питання лише для залякування й тиску. Підписання Угоди про врегулювання відносин у газовій сфері між НАК "Нафтогаз України" і ВАТ "Газпром" не вирішує проблему російських претензій до України, а лише переносить наступний етап газової війни на півроку чи, ймовірно, на початок наступного опалювального сезону.

Відповіддю України на цю загрозу може стати створення альтернативного газотранспортного консорціуму з європейськими газовими компаніями – консорціуму споживачів газу без участі Росії. Такий спосіб управління газотранспортною системою дасть змогу європейським споживачам отримувати газ дешевше, за ціною на кордоні Україна–Росія, а Україна натомість отримає від країн ЄС більш гарантії енергетичної незалежності. Докладніше про варіанти залучення інвестицій у газотранспортну систему України, зокрема про переваги та хибі створення різних форм газотранспортного консорціуму, йшлося у **віснику центру** № 171 від 23 грудня 2002 року. Його можна переглянути за адресою: <http://www.icps.com.ua/publications/nl.html?2002>.

Риси нової енергетичної політики

Проблема національної безпеки полягає не так у недружності Росії до нинішньої влади, як у великій чутливості економіки

Читайте в новому "Політичному коментарі"

Відставка уряду Юрія Єханурова – пік парламентсько-урядового протистояння. Вона стала можливою завдяки об'єднанню блоків Юлії Тимошенко, Володимира Литвина і Партії регіонів. Рейтинг останньої продовжував стабільно зростати у грудні, і після відставки уряду вона видається основним претендентом на очолення парламентської більшості після виборів. Вплив газової угоди та відставки уряду на симпатії виборців наразі невідомий. Висока інтенсивність політичної конкуренції поки що не призводить до збільшення якості державних рішень.

Газовий конфлікт, що вилився у тотальне протистояння України та Росії в низці економічних і політичних питань, закінчився укладенням двосторонньої угоди. ЄС і США підтримали в ньому Україну. Швидке членство України в НАТО стає дедалі реальнішим.

Загострення політичної боротьби ускладнило ухвалення бюджету–2006 і негативно вплинуло на його якість. Підвищення цін на енергоносії стимулює впровадження в Україні широкомасштабної політики енергозбереження. Нова газова угода з Росією не вирішила проблему закупівлі газу в довгостроковій перспективі і не дала змоги Україні відійти від тіньових схем у газових відносинах.

Упродовж 2005 року українська економіка зростала найповільніше за період економічного піднесення, яке розпочалося 2000 року. Попри збереження високих темпів зростання споживання, інвестиції в економіку України скоротилися. Реальні доходи домашніх господарств 2005 року зросли на 20,5%.

*Докладніше про підсумки подій минулого місяця читайте у публікації **політичний коментар**, що вивчає результати аналізу державної політики та джерела впливу на її формування. З питань передплати звертайтеся, будь ласка, до Андрія Старинського за телефоном (044) 484-4410 або електронною поштою astarynsky@icps.kiev.ua.*

до зміни цін на енергоносії. Попередні роки м'яких бюджетних обмежень для промислових підприємств і житлово-комунального господарства постійно відкладали потребу в докорінній перебудові енергетичного складника економіки. Ми вбачаємо такі основні напрями політики енергозбереження:

Забезпечення прозорості внутрішнього енергетичного ринку та торгівлі енергоносіями.

Непрозорі схеми розрахунків за імпорт туркменського та російського газу, а також розподілу газу між галузями економіки зумовлюють корупцію. Для забезпечення прозорості в нафтогазовому секторі компанію НАК "Нафтогаз України" необхідно реструктуризувати й активніше впроваджувати лібералізацію ринку газу й електроенергії. Конче потрібно переглянути всю систему розрахунків за газ, особливо роль таких посередників, як "РосУкрЕнерго".

Застосування заохочувальних методів регулювання в енергетиці та ЖКГ.

Наявні в Україні командні методи тарифного регулювання ("витрати плюс") природних монополій стимулюють збільшення витрат компаній. Експеримент Національної комісії регулювання електроенергетики у 2002–2004 роках зі стимулювання зменшення втрат електроенергії, що призвів до 20% скорочення втрат, свідчить про можливість позитивних перетворень у цій сфері.

Стимулювання ефективності споживання ресурсів населенням. Уряду варто припинити дотування населення за рахунок промислових споживачів як неефективну форму соціального захисту. Потрібен тотальний перегляд усієї системи субсидування. Тарифи для населення наднизькі порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи. Підвищення тарифів і поліпшення обліку спожитих ресурсів має стимулювати ощадливіше споживання.

Мінімізація оподаткування енергоощадних проектів. Хоча ухвалений Державний бюджет 2006 року не дає місця для такого маневру, під час імовірних переглядів бюджету впродовж року, які нині видаються немінучими, потрібно розглянути таку можливість.

Заохочення структурних змін в економіці. Потенціал подальшого швидкого зростання металургії та хімічної промисловості вичерпано. Уряд не варто надавати державну підтримку енергомістким галузям і перешкоджати відпливу капіталу в галузі з високою

доданою вартістю та низькою енергомісткістю. За умови інтеграції таких галузей, як машинобудування та харчова промисловість, у світові виробничі ланки економіка країни буде менш вразлива до енергетичних шоків. Потрібно забезпечувати державну підтримку таких перспективних галузей, як транспорт, енергоощадні проекти, виробництво високотехнологічних товарів і послуг, нове сільське господарство.

Запровадження механізмів для залучення "зелених" інвестицій.

Реалізація інструментів Кіотського протоколу в Україні здатна залучити іноземні інвестиції у найбільш енерговитратні галузі економіки. За оцінками Світового банку, Україна може потенційно запропонувати на продаж від 1,5 до 1,8 млрд. тонн CO₂-еквівалента парникових газів за ціною 5–12 дол. США/т, а доходи власників проектів спільного впровадження можуть становити від 3–7 дол. США за одну заощаджену тонну. Для посилення екологічного регулювання та стимулювання енергоефективності уряд передусім має завершити створення систем оцінки викидів парникових газів та їх скорочення.

Зоряний час ринку енергозбереження

Найближчими роками на Україну чекає докорінна реконструкція промисловості, енергетики, комунального господарства, бюджетної і житлової сфер передусім у царині збереження енергії. Перебудова економіки на основі політики енергозбереження, яка не була здійснена впродовж 14 років незалежності, під впливом тиску Росії має відбутися за два–п'ять років. Це зоряна година для виробників і постачальників енергоощадних технологій.

Потенціал ринку енергозбереження України на найближчі 30 років вимірюється мільярдами доларів. За даними Інституту загальної енергетики НАН України, потенціал енергозбереження оцінюється на рівні 42–48%. Основна економія енергоресурсів може бути досягнута в промисловості – 38%, комунальній сфері – 30% і безпосередньо в паливно-енергетичному секторі – 17%. Розрахунки Ради національної безпеки й оборони і Національного інституту стратегічних досліджень свідчать про можливість заощадження за рахунок енергозбереження до 2020 року близько 38 млрд. дол. США, що з урахуванням витрат на енергозбереження становить

близько 15 млрд. дол. США чистої економії для Державного бюджету.

Для досягнення цих результатів питання енергозбереження й ощадливого використання природних ресурсів повинні стати пріоритетом державної політики на подальші роки. Способи вирішення проблеми енергетичної залежності мають бути визначені під час відкритої кампанії публічної політики, консультацій із зацікавленими сторонами і внесені Президентом до Стратегії національної безпеки України. ■

За додатковою інформацією звертайтеся до головного експерта МЦПД з питань політики безпеки й оборони Віктора Чумака за телефоном (044) 484-4400 та електронною поштою vchumak@icps.kiev.ua.

Оголошуємо конкурс на заміщення посади економіста-аналітика

Вимоги до кандидата:

- вміння писати аналітичні тексти;
- університетська освіта за фахом;
- вміння визначати й аналізувати чинники економічного розвитку;
- вільне володіння англійською мовою.

Якщо вас зацікавила ця пропозиція, просимо надіслати до **22 січня 2006 року** електронною поштою eakhtyrko@icps.kiev.ua або факсом (044) 484-4402 (з позначкою "Економіст-аналітик") ваше резюме і текст аналітичної записки обсягом одна сторінка на тему: "Чому 2005 року в Україні зросли ціни?"

Прийняття заяв на інтернатуру в МЦПД продовжено

Студенти й аспіранти, які не встигли подати заявки на проходження стажування в Міжнародному центрі перспективних досліджень до 19 грудня 2005 року, можуть надіслати їх впродовж усього наступного року. Ми пропонуємо цікаві завдання в різних сферах: маркетинг, інтернет, зв'язки з громадськістю, управління кадрами, дослідження. Докладнішу інформацію щодо програми стажування можна прочитати за адресою: <http://www.icps.com.ua/internship/>.

За додатковою інформацією звертайтеся, будь ласка, до Євгена Шульги за телефоном (044) 484-4400 та електронною поштою yshulha@icps.kiev.ua.

вісник центру є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетеня, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua.

Редактор **вісника центру** Євген Шульга (shulha@icps.kiev.ua)
Телефон: (044) 484-4400.

Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.

Міжнародний центр перспективних досліджень – незалежна дослідницька організація, що має на меті інтелектуальну підтримку процесу ухвалення політичних рішень в Україні.

Директор Центру Віра Нанівська.

Адреса: вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050.

Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402

Web: <http://www.icps.kiev.ua/>